

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V zamejstvu celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 21. julija 1939.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Dr. Vladimir Maček in njegova politika

Te dni je praznoval šestdesetletnico svojega rojstva **dr. Vladimir Maček**, politični voditelj hrvaškega naroda. Ne, napačen izraz je to, kajti demokratični narodi in stranke ne poznajo »voditeljev« in voditeljstva. Kdo je pa kdaj slišal o kakem voditelju Angležev, Francozov, Švicarjev, Dancev itd. Tudi dr. Mačka nazivljemo zato »voditelja« seveda le pri nas, medtem ko ga imenujejo Hrvatje sami le »predsednika«, kajti on je predsednik hrvaškega političnega zastopstva. Ker pa ima hrvaško vprašanje že vsa povojna leta prvenstveno političen značaj in vsebino, je jasno, da je on danes najvidnejša hrvaška osebnost in tudi najlegitimnejši predstavnik svojega naroda.

Dr. Maček je političen naslednik l. 1928. umorenjenega Štefana Radića. Čeprav je njegov značaj popolnoma drugačen kakor je bil Radićev, je le rekdo kdo tako zvesto in dosledno upravljal dediščino svojega prednika kot dela to dr. Maček. Radić je združil ves hrvaški narod v eno skupnost in ji vdihnil jasen političen cilj, dr. Maček pa to skupnost sedaj še od volitev do volitev krepi tako v organizatoričnem kakor tudi v miselnem pogledu.

Kar spomnimo se naših volilnih bojov zadnjih let. Prav pred vsakimi volitvami so nas neki politiki in njih živa ter tiskana trobila prepričevala, da je »radićevstvo« v razsuli, da so se »razočarani« hrvaške množice naveličale čakati izpolnitve različnih obljub itd., toda vsake volitve so nam doslej pokazale, da je hrvaška skupnost nepremagljiva in da samo narašča, čeprav nima na razpolago ne žandarjev, ne služb, ne cenzure, ne koruze in sličnih »dokazov« za edinozveličavnost svojega programa.

Od kod to dejstvo, ki ga pri nas na Slovenskem premnogi kratko in malo razumeti ne morejo? Ne morejo, pravim, kajti pri nas so po vojni politično zdemoralizirali množice, da je v njih že skoraj povsem ugasnil vsak smisel za načela, programe, koristi narodne skupnosti itd. Da ne pretiravam, so nam dovolj zgovoren dokaz vse volitve izza l. 1929., ko so brez težave dobili večjo ali manjšo večino Živković, Jeftić, Stojadinović in bi jo bil, oziroma jo bo dobil menda kdor koli navzlic vsej slavi, ki jo pojo »zmagovalci« ljudski »zavednosti«. To je tudi popolnoma razumljivo, saj je »program« bil v resnici isti, to je centralističen, ali ga pa izvajal potem Petrić ali Pavlić je pa važno le za najvišji krog priganjačev, medtem ko je narodu kot celoti to prav popolnoma vseeno. Niti en sam JNS-arski zakon na primer ni bil izpremenjen, vedno je ostalo vse pri starem.

Torej odkod ta prikazen? Edino razlago, ki je pa obenem tudi natančna in pove vse, najdemo v sami politiki hrvaškega narodnega zastopstva in njegovega predsednika. Medtem ko so si pri nas že vseh dvajset povojnih let podajali kljube pri soudeležbi v vladi in je bil edini cilj ter »program« za vsako ceno ostati ali priti v vlado, Hrvatje za gole ministrske naslove niso bili na razpolago. Že ob prevratu so jasno in glasno povedali svoje zahteve. Ker niso dobili, kar jim je po vsej pravici šlo, so pomedli s svojimi frazerji in izkoreninjenci ter ustvarili močno vsenarodno fronto pod Radićevim vodstvom. Da po kaže dobro voljo, je ta enkrat (l. 1925.) šel v vlado, a je bil kmalu zopet prisiljen iz nje izstopiti. Od tedaj so Hrvatom noč in dan na stežaj odprta vrata v vlado, nikomur pa niti na misel ne prihaja, da bi se te priložnosti poslužil. Kajti Hrvatom gre za pravico njih naroda kot celote in in ne za dvomljive časti.

Skratka: Hrvatje vodijo načelno in narodno politiko. Tudi pri nas se je časih mnogo govorilo o načelih in o slovenstvu, v resnici so pa prevladovali le strankarske in osebne koristi.

Ta načelnost hrvaške politike je tudi povzročila, da so hrvaške ljudske množice danes politično prebujene in popolnoma zrele v kljub njih razmeroma nizki kulturni stopnji, medtem ko Slovenci ob vsej povodnji društev, taborov, tečajev, praznovanj, šol, časopisov itd., v resnici ne vemo, kaj prav za prav hočemo.

Slednji Hrvat, naj si bo zagrebški izobraženec ali pa nepismeni svinjski pastir v slavonskem gozdu, popolnoma natančno ve, kaj njegov narod hoče, za kaj se bori in za kaj trpi tudi žrtve. In slednji Hrvat tudi ve, da misli njegovo politično zastopstvo s temi stvarmi prav resno, kajti nekateri so to resnost že plačali s svojim življenjem ali pa trpeli res v ječah. Če ima pa vsak narod pred seboj jasen in pravičen cilj ter zastopstvo, ki ga še ni goljufalo, potem je tudi močan in pripravljen na vsake žrtve, ker ve, da bo prej ali slej zmagal.

Jasnost cilja in programa, upravičeno zaupanje vanju in iz tega sama po sebi dana enotnost vsega naroda, to so lastnosti današnje hrvaške politike, ki vzbujajo upravičen respekt v Belgradu in v zamejstvu. Zato so Hrvatje danes tudi politična moč prve vrste, vsak otrok v državi že priznava, da bo rešeno jugoslovansko vprašanje šele takrat, ko bo rešeno hrvaško vprašanje. In potek dnevnih dogodkov nam tudi jasno dokazuje, da dosega Hrvatje s tako politiko že danes v opoziciji precej, precej več kot bi dosegli s hlapčevanjem. Primerjati je treba samo davčne obremenitve po pokrajinah ali pa izdatke v državnem preračunu.

Tudi menda danes prav nihče več ne dvomi v končno zmago Hrvatov, kajti medtem ko slo-

venskega vprašanja sploh ni in živ krst v širokem svetu niti zanj ne ve in gre ob pogajanjih za sporazum izključno le za srbsko-hrvaško razmerje, ne pa tudi za Slovence, so pa Hrvatje moč, čez katero ne bo mogla nobena vlada in ne potek velikih dogodkov, ki morda pridejo.

To bi bila politična bilanca hrvaške politike ob šestdesetletnici predsednika njenega zastopstva. Pri nas nam pa hočejo gotovi ljudje dopovedati, da je pri »Hrvatih lahko, ker je tam narod složen, pri nas pa da ta in ta stranka komaj čaka, da bi uskočila v vlado«. Če je to tudi deloma res, je pa treba pomisliti, da je St. Radić imel ob prevratu samo 3 poslance in je potem zaradi svojih načel združil v svojem gibanju ves narod. Tudi slovenski narod ni bil nikoli tako složen in bojevit kot leta 1925., ko se je bil še za načelo svoje narodne samoodločbe, medtem ko so šele pozneje postavili načelo v ozadje. Tudi na Hrvaškem so se, kakor pri nas razni Kramerji, Puclji itd. našli razni Demetrovići, Vrbanići, Banići itd., ki so »zastopali« Hrvate v vladi, toda ali je zato hrvaška misel in hrvaška skupnost kaj trpela?

Glavna udarnica nekih politikov pri nas je pri vsakih volitvah, da »ne maramo pod hrvaško komando«. To je zavesno razširjanje neresnice med lahkoverneže, kajti na Hrvaškem odločujočim politikom niti na misel ne prihaja, da bi se prizadevali za kakšno komando nad Slovenci, in vse kaže, da izvira tako slikanje hrvaškega strahu na steno le iz slabe vesti tistih ljudi pri nas. Tudi na Slovenskem ne prihaja nobenemu niti na misel, da bi silil pod hrvaško komando. Je pa zunaj vsakega dvoma, da so slovenski in hrvaški interesi popolnoma enaki. Zato je greh slovenske politike ta, da hoče kot enakopraven faktor skupno hrvaško-slovensko politično fronto, ki bi bila že davno tudi dosegla svoj cilj. V. Z. Ž.

„Slovanska himna“

V ponedeljskem »Jutru« od 26. p. m. v rubriki »Javna tribuna« je gospod s podpisom »Slovan« napisal sestavek pod gornjim naslovom. Prepričan sem, da je tam izražene misli napisal odkritih misli, zato mi gotovo dovoli nekaj kratkih pojasnil.

Slovaški narod se je pričel prebujati v začetku 19. stoletja, ko so živeli in delovali: ustanovitelj samostojne slovaške literature Bernolák, pesnik Hollý, Ján Kollár, ustanovitelj slovaške narodne ideologije Ludevít Štur in drugi. Iz tega porajanja slovaške narodne samozvesti je vzrastle **Slovak Samo Tomašik**, ki je globoko občutil nezavednost svojega naroda. Ko je ta opazil celo v Pragi, takratnem središču zahodnega slovanstva, močno pomanjkanje narodne samozvesti, se mu je v hipnem navdihnjenju (2. novembra 1854) porodila pesem:

Hej, Slováci! ešte (= še) naša slovenská (= slovaška) reč (= govor, jezik) žije,
dohiaľ' (= dokler) naše (razumi: slovaško) verné srdce za náš národ bije... itd.

Pesem je bila napisana z željo, da bi dala poguma Slovakom v boju za njih narodni obstoj in izraža globoko vero v nesmrtnost slovaškega naroda. — Deset let pozneje, leta 1844., je nastala slovaška bojna pesem: Nad Tatrou sa blýska, ki odgovarja smiselno našemu »Napreju«. Tedaj so Slovaki že javno zahtevali svoje narodnostne pravice (Jozeffy l. 1842.).

Pesem »Hej Slováci« so prevzeli drugi slovaški narodi. To je razumljivo: usoda slovanskih narodov je bila podobna, cilji isti in pesem daje poguma, izraža vero v boljše bodočnost. Že l. 1858. je ta pesem tudi izšla pod naslovom: Na Slovany.

Kljub temu pa so Slovaki ohranili **svojo himno** do današnjega dne v prvotni, nespremenjeni obliki. Postala in ostala jim je himna, ki jih spod-

buja in navdušuje v boju za kulturno in gospodarsko neodvisnost njihovega naroda.

Gospod »slovansko čuteči človek« pa očita tatvino:

»Bratislavski radio je v točnih presledkih odajal kot posnetek na plošči **pesem na melodijo slovanske himne**: »Hej Slovani« (podčrtal jaz)!!!

Mi Slovenci smo to himno prevzeli kot drugi slovanski narodi in si jo prilagodili. V njej damo duška svojim potrebam in svojem hotenju. Kako pojmujejo svoje narodne potrebe, o tem tu govoriti bi bilo preobširno. Vsekakor pa je vsaj nepredvidno, če tisti, ki poje pesem kot »Hej Slovani«, očita tistim, ki jo poje kot »Hej Slovenci«, da »kradejo melodijo« in »potvarjajo vsebino slovanske himne«. Ta obsodba udari namreč ravno na nasprotno stran, kot si g. »Slovan« misli, če je v katerem koli primeru sploh umestna. (Ali naj Srbi in Hrvati opuste svoje himne, ker jih je uglasbil Slovenec?)

Na uho gospoda »Slovana« še to: Peli smo to himno s hrepenenjem po močnem slovanstvu. Peli smo jo in pojemo jo kot himno tega dela Slovanov, ki žive na določenem ozemlju, ki se imenujejo Slovenci in ki si želijo uresničenja svojih naravnih, kulturnih in gospodarskih pravic.

Veste, dragi gospod, kdaj smo jo po osvobodjenju zopet z vsem zanosom in zavednostjo peli? Tedaj je to bilo, ko so nam Slovencem iz domače zemlje izruvane trepetilke odrekale naše narodne pravice, ko so ti ljudje trgali Cankarja iz šolskih knjig, govorili o pasjem plemenu, zanižali obstoj našega naroda, vlačili po ječah in pretepali tiste, ki so peli himno »Hej Slovenci«. Ali so to delali iz ogorčenja, ker so »kradli ideale slovanstva«, ali iz velike nesebične slovanske ljubezni, tega ne vem.

Modna blaga

Nogavice, rokavice, vsakovrstno damsko in moško perilo, žepni robci, brisače, ščetke, krojaške in šiviljske potrebščine kupite

n a j u g o d n e j e p r i

Peteline, Ljubljana

ob vodi, blizu Prešernovega spomenika

Toda gospod »Slovan« se tudi navdušuje:

»Slovenci nismo brez himne. Imamo jo! Simbolična je in spojena s srbsko in hrvaško v tretjem delu skupne jugoslovanske himne. Lahko jo pojemo skupaj ali posamič. Lepa je, bojevitost. A glej! Otepamo se je.

Kdo se je otepa? Tisti, ki pojo »Hej Slovenci«, gotovo ne! Zelo močno pa se mi dozdeva, da se je sramujejo tisti, ki so v preteklih letih učili, da je državna himna samo prvi, to je srbski del skupne himne: Rešil si nas, Bog pravice... in da se še ta del mora peti v srbsčini! Kako pojo državno himno otroci po šolah še danes, kljub neštetim pritož-

bam in opominom, ste se mogli prepričati na Vidov dan! Ne, niso to samo posamezni primeri!

Gospod »Slovan«, vi greste še dalje in podtikate pevcem pesmi »Hej Slovenci« na značilno kazinski način »neznane namene« in »sramovanje slovenskega porekla«. Ali res mislite, da so ti manj zavedni Slovani kot vi? Na podlagi vaših besed vas lahko vprašamo: Vi ste Slovan. Toda, če ste slovenske matere sin, ali se sramujete, da ste Slovenci? Več: ali niste zaveden Slovenec, ali ne čutite vseh težav in vsega zla, ki se zlija nad slovenskim narodnim telesom? Z odgovorom na ta vprašanja se ocenite!

Slovanska ideja je lepa in bo gotovo v bodočnosti dobila določenejšo obliko in tudi rešitev. Vsi se moramo truditi, da do zmage slovanstva pride, toda delo za ta cilj ni v praznih besedah o vseslovanskih pojmih (»nas in Rusov...«), ampak v pravem delu na prostoru, za prostor in za ljudi naše krvi na prostoru, kamor nas je postavila usoda.

Za slovansko bodočnost bomo največ doprinesli, če ohranimo tu na skrajni jugozahodni meji slovanstva to naše malo galebje gnezdo, ki stoji sredi morja na skali, ob katero butajo valovi s treh strani, če iztrgamo morju še tisto, kar je naše, če vzgojimo rod, ki se bo zavedal, kaj je njegovo poslanstvo in ki se svojega skromnega in vendar tako lepega gnezda ne bo sramoval.

Upam, da se razumeva, gospod »Slovan«, in da sedaj veste, kdo naj bere in dobro premisli, ponavljam: dobro premisli konec vašega članka:

»V srečo se mi je utrnula želja, da se ne bi uresničilo, da bi jim bilo odpuščeno in prizanešeno:

Grom in peklo naj pogrezne

tega, kdor odpada!

Zd.

Rudolf Mencin:

Deklaracija slovenskega učiteljstva iz l. 1926. in njene miselne osnove

Priružoči sestavek je izšel v slavnostni številki »Učiteljskega tovariša« za petdesetletnico obstoja učiteljske strokovne organizacije. Obravnava vprašanje, ki mora zanimati vsakega razumnika zlasti v teh dneh. Ured.

I. Duhovno revolucionarni značaj deklaracijskega gibanja.

Stanovsko politično gibanje slovenskega učiteljstva, ki je dobilo svoj najvidnejši izraz s sprejetjem stanovskega politične izjave na veliki pokrajinski skupščini v Celju leta 1926., je bil upor slovenskega učiteljstva zoper šolsko politiko slovenskih političnih strank in zoper varuštvo stranke nad učiteljskim stanovskim združenjem, bil je poizkus duhovne osamosvojitve učiteljstva od tesne, neživiljenjske politične miselnosti in poizkus rehabilitacije učiteljstva za politične grehe preteklosti.

To gibanje se je moglo roditi le med obmejnimi učiteljstvom, kjer je imelo že svojo predzgodovino. Moglo se je roditi le tam, kjer je od nekdaj prevladovala zavest narodne in stanovske skupnosti nad politično strastjo.

Misel učiteljske stanovske skupnosti je imelo med učiteljstvom vseh obmejnih slovenskih pokrajin svoje krepko izročilo. Zato je našla deklaracija učiteljstva Mežiške doline kot predhodnica celjske deklaracije povsod močan odmev.

Neposredni cilj gibanja je bila združitev vsega slovenskega učiteljstva v eno stanovsko združenje in izločitev strankarskih vplivov nanj.

Mlajše učiteljstvo si težko predstavlja, kako hudo je trpel ugled učiteljstva zaradi nesrečne stanovske politike obeh stanovskih taborov. Psihološko je bila stanovska politika svobodomiselnost usmerjenega učiteljstva razumljiva iz nesrečnih kranjskih političnih razmer, stvarno je bila zgrešena in kvarna za šolo in učiteljstvo.

Slovensko svobodomiselnost usmerjeno učiteljstvo je prineslo svojo strankarsko ideologijo izza predvojne dobe v skupno državno stanovsko združenje, kar ga je oviralo, da bi bilo spoznalo svojo zgodovinsko nalogo v tem združenju.

Stanovsko politično gibanje je s sprejetjem celjske deklaracije svojo prvo nalogo izpolnilo. Slomsko-va zveza je kot stanovska organizacija prenehala, katoliško učiteljstvo je stopilo v skupno državno organizacijo, stari voditelji so se umaknili, stanovsko združenje je dobilo novo idejno, izvenstrankarsko osnovo.

Učiteljsko gibanje je pomenilo zlom monopola politično strankarskih ideologij na ločevanje, zbiranje in miselno oblikovanje duhov v javnem življenju. Pomenilo je pojav novega činitelja v našem političnem življenju. V tem smislu je bilo za tisto dobo pravo revolucionarno dejanje, revolucionarno pa še v drugem smislu, ki je bil manj očiten: kot vdor v tradicionalno politično ločitev duhov v liberalni in klerikalni tabor.

Razumljivo je, da je zadelo deklaracijsko gibanje na močan odpor pri enem delu učiteljstva. Vmes je posegel politično časopisje. Političnim varuhom učiteljstva to gibanje seveda ni moglo biti všeč. Očitati so mu, da je oportunistično, idejno brezbarvno. Tudi brez sumničenja in izigravanja patriotizma in nacionalizma pri nasprotnikih ni šlo. A uvidevnost in stvar-

nost sta zmagali med učiteljstvom tudi tam, kjer ni bilo popolne jasnosti o zadnjih ciljih gibanja. Nasproti starim geslom so postavili »deklaracijsko« svojo novo stanovsko politično ideologijo.

II. Vodilne misli stanovske politike.

Stanovska ideologija nima namena, nadomeščati učitelju-državljanu strankarsko ali državopolitično ideologijo. Učiteljstvo ne more biti država v državi. Stanovska ideologija uveljavlja samo na določenem področju, neka načela, ki pa ne veljajo samo za učiteljstvo, ampak za vsako stanovsko združenje. Stanovska misel učiteljstva izhaja iz narodne in ljudske misli.

Narodna misel.

Stanovska misel v strogo sindikalnem pojmovanju je pretesna in prenostranska za učiteljstvo, čigar stanovske koristi so neločljive od šolskih, prosvetnih in narodnovzgojnih. Pač pa je vsaka prava stanovska organizacija politično bojnega značaja, dasi ne v strankarskem smislu. Stanovsko združenje ima drugo funkcijo v narodu in državi kot politična stranka. Razumljiva je le iz globljega pojmovanja ideje narodne skupnosti. So prizadevanja in vrednote, ki preko in mimo vseh socialnih, političnih in kulturnih nasprotij združujejo vse stanovce in razrede in jih mora narod kot celota zastopati, če hoče obstati. Kdor te nujnosti ne priznava, ne čuti narodno. Ideja narodne skupnosti je vodilna ideja vsakega malega, politično zrelega naroda. Misel stanovske skupnosti ni nič drugega kakor svojsko uveljavljanje te ideje na določenem področju. Le iz te ideje bo zajemala svojo moč in svojo prihodnost. Stanovska prizadevanja morajo imeti svoje opravičilo v prizadevanjih narodne skupnosti. Stanovsko združenje more poudarjati to, kar je vsem stanovskim tovarišem skupno, kar jih drži, ne kar jih loči. Kar ni vsem stanovskim členom skupno, ne spada v stanovski program. Naloga stanovskega združenja je, da vzgaja svoje členstvo k zavestni odgovornosti do narodne celote, k pravemu tovarištvu in duhovni strpnosti, k razumevanju narodnovzgojnih nalog učiteljstva. Politična moč združenja je v solidarnosti vseh členov na zunaj, v tem, da vsak člen, kjer koli se javno uveljavlja, zastopa v stanovskih zadevah stališče in zahteve svojega združenja in da svojega vpliva nikjer ne izrablja v svoj prid na škodo stanovski stvari in na škodo stanovskega tovariša.

Ljudska misel.

Kakor v ideji narodne skupnosti mora koreniniti stanovska misel v ljudski ali demokratični misli. Le v demokratični svobodi lahko izpolnjuje stanovsko združenje svojo polno nalogo in predstavlja pomemben politični činitelj. Vsak diktatorski ali avtoritaran režim mora nujno ponižati stanovsko združenje v orodje svojih prizadevanj in mu vzeti svobodo samostojnega ukrepanja in ves politični vpliv. Le svobodno, od političnih strank in režimov neodvisno stanovsko združenje lahko z uspehom služi svojemu namenu, da zastopa koristi, pravice in politične svoboščine svojih členov in jih vzgaja k politični zrelosti in stvarnosti, da omejuje poseganje političnih strank na področja, kjer niso pristojna, in postane v tem smislu nekak regulator političnega življenja.

Stanovska združenja so poklicana, da ustvarijo profitež totalitarnim prizadevanjem političnih strank, ki hočejo zajeti vsa področja javnega življenja, tudi tista, ki morajo iz stvarnih razlogov po načelu ekonomije narodnih sil ostati politično nevtralna.

Učiteljsko stanovsko združenje mora zato brezpogojno varovati načelo demokratičnosti na zunaj in znotraj, vzgajati mora svoje členstvo h globljemu pojmovanju demokratične misli, opusti naj vsako misel na duhovno uniformiranje svojega členstva in vsako misel na vsiljevanje nazorov, ki so stvar svobodnega prepričanja.

Svojo moč in veljavo bo iskalo učiteljstvo v tesnem naslonu na ljudstvo in v delu zanj. Zato naj pospešuje stanovsko združenje vsako prizadevanje učiteljstva po zbližanju z ljudstvom, po spoznavanju njegovih razmer in potreb. Kar je ljudstvu sveto, naj mu bo nedotakljivo. Nikdar v nobenem primeru in z nobenim režimom se ne sme postaviti proti ljudstvu, ampak biti mora eno z njim v vseh velikih vprašanjih njegovega življenjskega obstoja.

III. Stanovska združenja v demokraciji prihodnosti.

S postavitvijo teh načel je ubralo učiteljstvo novo, svojo pot v stanovski politiki. Tudi v tem oziru je bilo gibanje duhovno-revolucionarnega značaja in je prehitelo splošni razvoj za dolgo vrsto let.

Danes postaja že marsikomu jasno, da pripada neodvisnim stanovskim in strokovnim organizacijam v demokraciji prihodnosti pomembna naloga, da poleg drugih oblik uveljavljanja ljudske volje ustvari pogoje za pravo demokratično življenje. Demokratične oblike vladanja preživljajo danes svojo krizo, a ta se ne dotika ideje same, ta je večna. Iskala in našla bo nove, svojemu bistvu in spremenjenim razmeram ustrezajoče oblike ljudskega zastopstva kot dopolnilo političnih ljudskih zastopstev, in med njimi bodo imela neodvisna stanovska in strokovna združenja svojo važno vlogo kot sestavni deli nove demokracije.

S stanovsko zamislijo avtoritarnih vladavin nima ta stanovska misel prihodnosti nič skupnega. Stanovska misel kot vodilna državopolitična misel je protislovje v samem sebi. Na tej osnovi ne more živeti nobena država niti en dan. Stanovska misel, ki ne izhaja iz narodne in ljudske misli, je separatistična, tesna in nekonstruktivna in more služiti samo kot plašč za prikrivanje drugih prizadevanj. Avtonomnost stanovskih združenj v diktatorskih ali avtoritarnih režimih je gola umišljaja.

Stranke in režimi, ki neodvisnosti stanovskih in strokovnih združenj ne upoštevajo in jih skušajo vključiti v svoj sestav, dokazujejo s tem svoja neljudska, avtoritarna prizadevanja in načrte.

Vsako odmičanje stanovske organizacije od demokratičnih osnov je izdajstvo prave stanovske misli.

IV. Deklaracijsko gibanje in država.

Le iz trdne vere v pravičnost svoje stvari in zrelega presojanja političnega položaja so zajemali duhovni voditelji gibanja moč, da so vztrajali na začrtani poti do konca.

Morali so računati z dejstvom centralistične ureditve države. Skupna stanovska organizacija vsega državnega učiteljstva je bila stanovskopolitična nujnost. Potemtakem je moral stanovski program slovenskega učiteljstva veljati za vse učiteljstvo v državi. Naloga slovenskega učiteljstva je bila zgodovinska in se je dala rešiti le iz zrelega gledanja na celotnost življenjskih vprašanj naroda in države.

Slovensko učiteljstvo je stalo pred vprašanjem, kako spraviti skupne naloge in stanovska prizadevanja vsega državnega učiteljstva v sklad z dejstvom, da živi slovenska kultura svoje avtonomno življenje in ima zato slovensko učiteljstvo tudi svoje posebne naloge. Odgovor je mogel biti le ta, da mora veljati za stanovsko združenje v malem, kar velja za državo v velikem, da mora torej v sestavi stanovskega združenja že biti nakazana zamisel prihodne ureditve države.

Za duhovne iniciatorje deklaracijskega gibanja je bilo do kraja jasno, da je prihodnost države odvisna od izvedbe dejanske enakopravnosti Srbov, Hrvatov in Slovencev, brez katere ne more biti sporazuma med temi tremi narodi. Centralistična ureditev države pomeni rušenje njenih osnov. Kulturni unitarizem je v naši državi do kraja nemogoča stvar, a kulturni unitarizem je nerazdružno in vzročno povezan s političnim in gospodarskim centralizmom. Centralizem v državi, centralizem v državnem stanovskem združenju je zlo. Učiteljstvo mora pripravljati na svojem področju psihološke pogoje za zdravo sožitje vseh treh narodov, mora pridobiti za skupno stanovsko združenje tudi hrvaško učiteljstvo in tisti del slovenskega učiteljstva, ki unitarizem načelno odklanja. Nehati mora ločevanje učiteljstva in državljanov v državotvorne in protidržavne elemente. Država je organizacijska oblika naroda, in stoji v njegovi službi, je tu zaradi njega in ne obratno. Država je v enaki meri država Hrvatov in Slovencev, kakor je država Srbov. Hrvati in Slovenci morajo kakor Srbi biti subjekt in ne objekt državne volje, državni narod v polnem pomenu besede. Jugoslovanska misel ne sme nikdar biti antiteza slovenske, hrvaške ali srbske misli.

O teh stvareh ni kazalo razpravljati v deklaracijskem boju, niti ne bi smelo stanovsko združenje vsi-

ljevati teh nazorov vsemu učiteljstvu, saj je večina pripadala demokratični stranki, ki je bila strogo unitaristično usmerjena. Značilno za uvidevnost prav te večine pa je bilo, da je odklonila zahtevo, da se sprejme postulat o narodnem in državnem edinstvu v deklaraciji, ker se je zavedala, da se pojmuje vse preveč kot politično bojno geslo unitaristov proti avtonomistom.

Tudi v tem pogledu pomeni deklaracijsko gibanje zgodovinsko dejanje in korak naprej k ustvaritvi pogojev za trajno ureditev in notranjo rast države.

Vsaj en del učiteljstva je slutil, kako se bodo razmere v državi razvijale in da morajo prej ali slej dobiti Hrvati, pa tudi Slovenci svojo avtonomijo, ker prej sporazuma med narodi ne bo. V polni zavesti tega, kaj čaka slovensko učiteljstvo v slovenski avtonomiji, so to misel sprejeli kot svojo in podredili svoje ozke stanovske koristi narodno in državno političnim nujnostim. Kdor ne pozna zgodovine učiteljstva na bivšem Kranjskem, se ne zaveda, koliko samozatajevanja in moralnega poguma je bilo treba za tako odločitev. To učiteljstvo nima vzroka, sprejemati nauke in očitke od politične strani, ki nimajo drugega namena, ko lastno odgovornost za razmere zvaliti na tuja ramena.

V. Po končanem boju.

Gibanje okrog deklaracije je zajelo večino učiteljstva samo na površini. Za globlje pojmovanje nje-

nih miselnih osnov niso bili med slovenskim razumnostvom takrat pogoji nikjer ugodni. Pri večini učiteljstva je pač zmagala politična stvarnost in treznost nad strankarsko tesnoscnostjo. Novo vodstvo združenja je prevzelo odgovorno nalogo, prenesti načela gibanja v življenje. Marsikatera plodna prizadevanja spadajo v tisto prvo dobo po sprejetju deklaracije. V državni organizaciji je našla slovenska stanovska politika lep odmev. Niso se uresničila vsa pričakovanja, a marsikaj se je obrnilo na boljše. Stari rod je dal, kar je mogel. Mlajše učiteljstvo je bilo poklicano, da odločneje prelomi s preteklostjo. Zato je postalo vprašanje učiteljskega naraščanja in njegove vzgoje osrednje vprašanje stanovskega združenja.

6. januar 1929. leta je ustvaril nov politični položaj in je razvoj usmeril drugam.* Kot političen činitelj je bila stanovska organizacija izločena. Učiteljstvo kot celota mora odkloniti odgovornost za razvoj šolske politike po 6. januarju 1929. Marsikaj se je vrnilo, kar bi moralo biti za vselej pokopano. Kljub vsemu pa ni šlo deklaracijsko gibanje mimo učiteljstva brez globokih sledov. Iz njegove idejne vsebine zajema stanovska organizacija še danes svojo moralno moč, in pride čas, ko se bo deklaracijska misel zopet lahko svobodno razmahnila.

* Po 6. januarju 1929 sem izstopil iz vodstva (ožjega sosveta), ker so postajali zunanji pogoji za dosledno uveljavljanje deklaracijskih načel vedno težji.

Stalni kmečki dom

Radi priobčujemo ta dopis iz kmečkih krogov, ki načelna obravnavo zelo perečega vprašanja, kako naj se ohrani samostojna in za obstoj in razvoj sposobna slovenska kmetija. Naj bi vsi razmišljali o tem vprašanju in se tudi oglasili k besedi. Uredništvo.

Smo v času, ko se zidajo vsi mogoči domovi. Ko sem pred kratkim nekemu gospodu omenil še stalni kmečki dom, mi je rekel, da naj o tem molčim, ker je treba misliti na druge domove. Dobri gospod ni pomislil, da gre pri tem za stalnost kmetij kot takih, pojasniti mu pa tega nisem mogel, ker pač v svoji visokosti ni imel časa za razgovor z menoj — ničlo.

Pri novi notranji ureditvi države se mora gledati na to, da se v okvirnem zakonu da našim kmečkim domovom neka stalnost, kajti kmečki domovi nas morajo še posebno zanimati. Zdrava kmetija je podstava zdravega narodnega gospodarstva. Zdrav kmečki rod je korenina vsakega naroda. Ta korenina pa hira že od uveljavljanja liberalnega rimskega prava, ki dovoljuje deljenje, zadolževanje in prosto razpolaganje s kmetijami, kar je ugotovil že dr. Janez Ev. Krek v svojih »Črnihi bukvah kmečkega stanu«, izdanih leta 1895. Mnogo gospodarstev je zaradi tega razkosanih in razdejanih, in kot borni nemaniči tavajo njihovi prejšnji gospodarji in njihove družine po svetu, prodajajoč svojo osebno delovno moč, svojo svobodo in dostikrat tudi svojo narodnost (sezonski delavci) za ljubi kruhek. Na sto tisoče narašča ta vrsta utopljenec, drugi so pa na potu za njimi. Pogubnost tega je uvidela že predvojna Srbija, ki je z zakonom prepovedala prosto prodajo, predvsem pa rubež kmetu najpotebnejšega. Tudi mi, ki po svojem sreč in umu gledamo v kmečkem stanu steber Cerkev, narodu in državi, priporočamo in se oklepamo misli o stalnem kmečkem domu.

Zakon o stalnem kmečkem domu je bil najprej uveljavljen v Teksasu (državica v Združenih državah Severne Amerike), in sicer leta 1850. Ta zakon določa, da se ne sme neki del posestva zadolžiti ali prodati zavoljo dolga. Obseg stalnega doma na kmetih ne more presegati 200 akrov zemlje (1 akre je v Ameriki površina od 25 do 70 oralov in to v raznih predelih različno), v mestu pa ne vrednosti 5.000 dolarjev v času, ko se razglasi za stalni dom. Če se kasneje vrednost poveča, ne spremeni stalnosti. Dveh stalnih domov ne more nihče imeti. Na takem stalnem domu ni dovoljen intabuliran dolg. Za dolg se tudi ne more rudi ali prodati. Izjeme so te: 1. dolg, ki ga kudo dolguje prejšnjemu lastniku iz prodaje; 2. dolg na davkih; 3. dolg delavcem in rokodelcem, ki so na stalnem domu napravili kako poslopje. V teh primerih se sme dolg vknjižiti, ali pa z rubežem izterjati. Stalni dom se sme prodati, če to dovoli žena. Tako govori § 16. teksaške ustave. V drugih državah Severne Amerike, kot v Alabami, Arkansasu, v Floridi, Kansasu, Missouriju, Nebraska, meri stalni dom po 160 akrov; v Jowi, Michiganu in Wisconsinu pa 40 akrov; v Minnesoti in Missisipiju po 80 akrov itd.

Najnovejši Hitlerjev zakon določa, da dedna kmetija (kar je isto kot stalni dom) ne sme obsegati več kot 125 hektarov z gozdovi vred. Najmanjšega obsega za stalni dom Hitlerjev zakon ne predpisuje, ampak določa le posestvo, na katerem se lahko preživlja 6 členska družina. Ta najmanjši obseg se menjava zaradi tega po legi posestva in gospodarskih razmerah. Obseg določajo okrožna kmečka vodstva. Ponekod v starem rajhu znaša 7 ha, na Koroškem pa menda 20 ha. Zemljiška knjiga izgubi pri dednih kmetijah oziroma stalnem domu svojo veljavo, ker se te vo-

dijo v posebnem seznamu, imenovanem »Erbhöferrolle«. Najvažnejša misel tega zakona je, da se mora kmetija ohraniti za vse čase eni sami družini. Dedna kmetija (stalni dom) je v Nemčiji izvzeta od proste prodaje, obremenitve in nakupa. Prevzem kmetije po dediču je dajatve prost, pri določevanju naslednika pa je kmet vezan na otroke, vnuke in ostalo ožje sorodstvo. Posamezni posestnik ni neoviran lastnik kmečkega posestva, marveč je nekak upravitelj kmetije za svojo družino in svoje potomce.

Tudi pri Slovanih je bil vpeljan neke vrste stalni dom v starih družinskih zadrugah, predvsem je pa lepo izražen v organizaciji predvojnega ruskega mira. Ruski mir je bil srenja s svojim načelnikom in sodniki, ki so imeli pravico, nalagati kazni. Načelnika velijo rodbinski gospodarji. Načelnik določa davke, skrbi za ceste in nabor. Vsak kmet v miru je imel svojo hišo z vrtom, vse kmetije skupaj pa skupno zemljo. Zemlja je bila razdeljena v tri oddelke, in sicer eden za ozimino, drugi za jaro žito in tretji za praho. V drugem letu se praha zorje za ozimino žito in se drugi oddelek za praho pusti. Vsak teh treh oddelkov je pa zopet razdeljen v toliko kosov, kolikor je kmetov v miru. Vsaka družina uživa svoj del, dokler se zemlja ne razdeli nanovo. Razdelitev se vrši, če jo zahtevata dve tretjini kmetov. Gosposka se v razdelitev nič ne meša, ampak kmetje vse sami opravijo. Vsak mirjan ima oziroma je dobil povprečno 10 do 15 desetnin (18 do 26 oralov) zemlje. Zemlja je občinska, hiša z vr-

tom je pa družinska, torej kmet ne more nič zapraviti. Kmet sme prodati hišo in del, če to dovolita dve tretjini občanov. Ako se kmet zadolži, se mu hiša, oddelek zemlje pri miru, poljsko orodje, konj in kar potrebuje živeža ne sme zarubiti ali prodati. Zato niso imeli židje in oderuhi pri kmetih, živečih v miru, opravka in dobička. Priden in pošten kmet je imel pri sosedih dovolj kredita, za zapravljeveca je pa bolje, da ga nima. Občina naklada sama davke in jih pobira. Če pa je kateri mirjan tako nesrečen, da davkov ne more plačati, so po posvetu plačali drugi namesto njega. Zapravljeveca so pa po posvetu kaznovali s telesnimi kaznimi, ali so ga pa izgnali v Sibirijo. Tako je zapravljevec nasledke svoje zapravljevosti sam čutil, njegova družina si je pa ohranila hišo in in delež občinske zemlje. Občina oziroma mir je tako lenuha zgrda prisilila, da je vršil svoje dolžnosti. Ta vzajemnost je razmeroma več vredna, kot pa zavest neomejene zasebne lastnine.

Vsi poskusi in zakonske naredbe za ohranitev kmečke posesti, kot ameriški stalni dom, nemška dedna kmetija in pa predvojni ruski mir nam kažejo na tole resnico: **Zasebna lastnina mora ostati nedotakljiva, a vendar ne sme biti neomejena. Zemljišče je namenjeno družbi, na njem se družba preživlja, na njem pridobiva, kar potrebuje. Zato mora družba urediti zasebno lastnino tako, da to družbi ne škoduje.** V fevdalni državi, v jugoslovanskih zadrugah in v ruskem miru je tudi vladala zasebna last glede na zemljišče. Toda oskrbovanje te lasti je bilo v splošni blagor, nadzirana od zakonite oblasti. Veljalo je načelo, da mora zemljišče imeti svojo stalnost, pojem kmečkih domov je bil uresničen. Že od XIII. stoletja dalje je bil kmečki dom stalen. Kmetje, razvrščeni po srenjah, so imeli svoje zборе, pri katerih so se brale njih pravice in dolžnosti. V naši dobi ne moremo in nečemo obnavljati fevdalnih razmer. Naš čas je demokratičen. Toda tista stalnost, ki so jo branile fevdalne razmere na zemljiščih, med Slovani pa rodbinske zadruge in mir, se mora zopet uvesti. Dedni stalni domovi in samostojne zadruge so najnujnejša zahteva za zboljšanje naših kmečkih razmer. Določiti, kako velik naj bo stalni dom, je težko. Pri novi notranji ureditvi države se naj da možnost v zakonu, da se na podlagi krajevnih razmer določa obseg stalnega doma za vsak kraj posebej. **Predvsem se pa naj zakonito in strogo prepove zasebnikom kopičenje zemljišč v velika posestva, to je v večja posestva, kot so potreba za preživljanje recimo desetčlenske družine.** Na podlagi te prepovedi se naj uvedejo stalni domovi s primerno opremo in potrebnim številom živine. **Ti domovi morajo biti takšni, da na njih lahko živi ena družina.** Stalni mora biti taka, da se ne smejo razkosati in da se ne smejo zadolževati več kakor za četrtno svoje vrednosti. Stalni domovi morajo biti dedni, zato se naj v tem smislu spremeni dedno pravo. Pri prisilni ali prostovoljni prodaji stalnih domov in zemljišč sploh morajo imeti kupno pravico bližnji sorodniki, za temi ostali kmetje in kmečke zadruge, nikakor pa ne takšni, ki zemlje ne mislijo obdelovati sami, pod nobenim pogojem pa ne tuje.

Opazovalec

Misli ob zagrebških svečanostih

V nedeljo so praznovali Hrvatje rojstni dan svojega predsednika dr. Vladimira Mačka. Praznovali so ga povsod, na deželi in po mestih. A seveda je bilo praznovanje posebno slovesno v Zagrebu, glavnem mestu hrvaškega naroda, tam, kjer so takorekoč osrednjene vse sile hrvaškega naroda, tam, kjer je mogel biti dr. Maček pri slavnostih sam navzoč. Navzoč je bil in jahal je na belom konju, čigar barva je bila nedavno tega v pohujšanje različnim unitarističnim duhovom.

Vsak, ki zna politično gledati in misliti, ve, da je bilo to nekaj več, kakor golo praznovanje rojstnega dne človeka, ki je sicer brez dvoma tudi kot umska in nraštvena osebnost priljubljen in ki kot tak prav tako brez dvoma tudi to ljubezen zasluži.

Kajti dr. Maček ni samo najvidnejša in najmočnejša politična osebnost med Hrvati. On jim je prav po teh svojih lastnostih postal znamenje narodne samostojnosti in poročstvo svobode. Ves hrvaški narod čuti nagnosko: samo ljudje, ki v vprašanju osnovnih pravic svojega naroda ne poznajo ne popustljivosti ne kompromisov, ki ne poznajo barantanja za duše, samo taki mu morejo pridobiti svobodo in pravico, samo taki mu tudi morejo ohraniti. Narod, čigar voditelji so vsak hip pripravljeni upoštevati »praktične razmere«, ki po navadi obstajajo v tem, da dobe voditelji namesto pravice za narod zase potico, za vodstvo pa drobtinice, tak narod ne bo dobil svobode, ker ni zrel zanjo, takemu narodu bo prej ko slej rezal tujec kruh, seveda v meri, ki se bo njemu zdelo. Še več, v znamenju svobode ga bodo goljufali. Dopovedovali mu bodo, da je svoboda tisto, kar ni svoboda, da je svoboden, pa čeprav nima svobodne besede v najbolj domačih in zaupnih svojih

stvarih. Če jih bo pa kdo opozoril na vse to, tedaj bodo nagubali državniško čelo in skrivnostno namigavali o stvarih, ki so samo njihovemu državniškemu razumu dostopne, niso pa razumljive navadni državljanški pameti, čeprav je njihna preproščina jasna in umljiva tudi podpoprečnemu razumu. »Res je, vse to je res, toda vi ne veste, politični položaj... in razmere... in napetost... in odgovornost — vse to nas sili, da se še dalje žrtvujemo, kakor nas v srce boli trpljenje milega naroda.«

Požrtvovanje, žrtev je dobila v slovenskem političnem izrazoslovju svoj poseben pomen, ki postavlja prvotnega na glavo. Voditelji se žrtvujejo. Ne v opoziciji — kaj bi z njo! Ne, žrtvujejo se v ministrstvih, upravnosvetniških in drugih naslanjačih. Udobna je ta žrtev. In oni, požrtvovalni, gledajo od zgoraj in s prezirom na tiste, ki se ne žrtvujejo, ki sede na trdih klopih ob golih mizah, na katere nimajo kaj deti. Taka je podoba najnovejše slovenske politične žrte.

Takim žrtvovalcem je seveda pojav, kakor je dr. Maček, nerazumljiv, in nerazumljivo jim je in ostane zaupanje ljudskih množic do njega. Kako vendar, saj še drobtinice ni dobil za svoj narod, pa ga vendar tolikanj časti! Nerazumljiva je njihovemu praktičnemu razumu miselnost, ki je pripravljena žrtvovati vse, da doseže najvišje. In doumeti ne morejo, da ustvarja tisto največje, brezpogojno zaupanje množic samo živa vera, da njihne pravice ne bodo nikoli predmet kupčije in mešetarnjenja.

Dr. Maček stoji danes pred svojim narodom kot človek, ki mu je ostal zvest v hudih in najhujših časih, kot mož, ki ni za piko odjenjal od njegovih pravic, četudi bi ga bila čaršija vsak čas z odprtimi rokami sprejela v svojo ministrsko sredo za eno samo unitaristično besedo — ali

Najboljše šivalne stroje

ADLER

za dom in obrt ter posamezne dele ter kolesa kupite pri

PETELINC

LJUBLJANA

za vodo, blizu Prešernov. spomenika

Večletno jamstvo! — Pouk v umetnem vezenju brezplačen

pa tudi brez nje. Kajti vedel je on, in hrvaški narod je vedel, da bi sleherno barantanje za pravico pomenilo že njeno zatajo. Ljudje, ki tako delajo, so narod že izdali, narod, ki takih ljudi ne požene, je že npravstveno spodkopan, pokvarjen.

V praznovanju samem pa je dobil dr. Maček sam, dobil je tudi hrvaški narod najmočnejše priznanje. Zbralo se je ljudstvo, zbrali njegovi zastopniki, zagrebški nadškof je bral mašo in pozdravil dr. Mačka v slovesnih besedah. A še več — tudi mednarodni svet je prišel in s tem svečano priznal hrvaški narod. Bili so navzoči uradni zastopniki Velike Britanije in Francije in Poljske in Nemčije in Italije in Amerike — vseh velikih sil. A zraven teh sta prišla še zastopnika dveh manjših držav, Finske in Ogrske.

In ta navzočnost je dala svečanosti nedvomno prav poseben naglas.

„Jutro“ pa človeške in državljanske pravice

Za stoinpetdesetletnico francoske revolucije je ponatisnilo »Jutro« človeške in državljanske pravice, ki jih je razglasil francoski narodni zbor dne 4. avgusta 1789. »Jutro« jih imenuje »plodna gesla« in se s tem oznamenilo in se s ponatiskom samim hoče delati, ko da bi tudi ono stalo na istih npravstvenih in pravnih podstavah. Morebiti bo pa le marsikdo podvomil o tem, če bere VII. in XI. člen tega razglasa:

VII. Nihče ne sme biti obtožen, prijet ali zaprt drugače ko v primerih, določenih v zakonu, in sicer v predpisanih oblikah. Kdor se zavzema za samovoljne ukaze, jih pošilja, izvaja ali veli izvajati, bo kaz-

novan; toda slednji državljani, pozvani ali zasačeni v imenu postave, mora takoj slušati; z odporom se pregreši.

XI. Svobodno izražanje mnenj in misli spada med najdragocenejše človekove pravice; vsak občan sme torej prosto govoriti, pisati, tiskati, vendar odgovarja za to prostost v primerih, določenih v zakonu.

A še bolj bo vsak dvomil, če bo malo pomislil, kako so delali jugoslovenci v dneh nacionalne diktature, kako so zapirali ljudi samo zaradi drugačnega političnega prepričanja, predstavljali in odstavljali sodnike, ki niso hoteli kršiti zakonov, preganjali svobodni tisk in svobodno besedo, kadar jim je v njihne samopašne namene tako kazalo, pa če je bila ta beseda še tako resnična in pravična in poštena.

Res, »Jutro« naj bi se ob takih priložnostih oglasilo med zadnjimi. In še marsikateri drugi z njim.

Mali zapiski

Spet nov centralni fond

»Službene novine« od 17. t. m. razglajajo naredbo ministrskega sveta z zakonsko veljavo, da se ustanovi pri pravosodnem ministrstvu poseben fond za stavbo in opravo sodnih poslopij. V ta namen se bodo nekatere dosedanje sodne pristojbine povišale.

O tseki

Pri ljubljanskem finančnem ravnateljstvu so napisali pri posameznih oddelkih prav čudni. Tako ima oddelk za carine napis sicer v latinici, ne pa v slovenskem jeziku. Uradno je imenovan ta oddelk »Ottek za carine«, ravno tako je pa še vse polno »otsekov«, namesto odsekov. Ti napisi so menda še iz časa, ko je vodil finančno ravnateljstvo še prednik sedanjega finančnega ravnatelja. Zdi se nam, da bi bilo treba otseke takoj izbrisati ter napraviti vsaj odseke, za kar bi bilo treba prav malo črne barve, čeprav bi bilo bolj v duhu slovenskega jezika, če bi imelo ljubljansko finančno ravnateljstvo »oddelke« namesto »odsekov«. Otsek je jugoslovenskega izvira in slovenskega človeka, ki zna brati in pisati, spravlja do smeha. Upamo, da bo vodstvo ljubljanskega finančnega ravnateljstva pomagalo tudi pri uradnih napisih slovenščini do veljave.

Tiso se zahvaljuje Hitlerju

Slovaški ministrski predsednik Tiso, tisti, ki je bil do prevrata madžarofilski, je govoril zadnjo nedeljo o boju za slovaško »samostojnost«. Pri tem je dejal dobesedno, kakor poroča dunajski »Völkischer Beobachter« od 18. t. m.:

Ko je bila češko-slovaška republika v polomu in ko je prišel trenutek, dati kedaj slovaškemu narodu

svobodo in samostojnost, je bil voditelj velikega nemškega naroda, ki nam je podal roko v pomoč in s čigar pomočjo smo si mogli 14. marca priboriti svojo samostojnost.

Festival slovenskih narodnih običajev v Mariboru

Prejeli smo:

Prirejanje raznih festivalov se je v zadnjih letih močno udomačilo po vseh kulturnih državah, največje festivale narodnih običajev je pa doživela letos Švica o priliki pokrajinske razstave v Curihu. Privabili so tja stotisoče Švicarjev, pa tudi tujcev iz sosednih in oddaljenejših držav. Prav tako zanimiv, in za nas bolj ali manj nekaj novega, bo nedvomno festival slovenskih narodnih običajev ob priliki VIII. Mariborskega tedna dne 5. in 6. avgusta. Na njem bodo nastopile skupine iz raznih delov Slovenije s plesanjem belokranjskih kol, prleškimi gostovanjem, pogrebom Kurenta itd. Vsi ti nastopi bodo skrbno pripravljeni po strokovnjakih in izvedeni v pristnih narodnih nošah posameznih pokrajin. Prireditve bodo zato zanimivost, kakršne v takem obsegu še nismo doživeli. Za obisk letošnjega VIII. Mariborskega tedna, ki se bo pričel v soboto 5. in končal v nedeljo 13. avgusta, je od 1. do 17. avgusta dovoljena polovična voznina po vseh naših železnicah.

Male domače živali morejo nuditi zlasti malim ljudem obilo vsestranskih koristi: meso, krzno, prejo, tkanine itd. Kako jih je treba gojiti in kako uporabljati produkte, ki nam jih nudijo, bo pokazala vsem interesantom letošnja razstava malih živali na VIII. Mariborskem tednu od 5. do 13. avgusta.

Važna panoga narodnega gospodarstva je postala posebno po vojni tudi pri nas gostinstvo. Kakor drugi napredni narodi mu posvečamo mi Slovenci vedno več pažnje in se resno trudimo, da bi ga dvignili na dostojno višino. Zato bo gostinska razstava na letošnjem VIII. Mariborskem tednu od 5. do 13. avgusta ne samo prikaz tega, kar smo že dosegli, ampak tudi najlepši pouk vsem, ki se z njim sami ukvarjajo. Obiskati bi jo morali vsi naši gostilničarji, restavratereji itd.

Kakor vsako leto, tako bodo tudi letos pokazali naši obrtniki, posebno mizarji, čevljarji, torbarji, krojači in drugi, kaj vse zmore njihova umetnost. To nam bodo pokazali na obrtni razstavi VIII. Mariborskega tedna od 5. do 13. avgusta.

Popravek

V sestavku »Agrarna struktura Slovenije v primerjavi z nekaterimi drugimi deželami« (štev. 27), je bila pri tisku pomoteno postavljena grška črka δ oziroma δ¹ namesto grške črke σ oziroma σ¹. Nadalje bi moralo stati pred številkami, ki izražajo neenakost obratov, povsod namesto + pravično +.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.

Janez Kocmur:

Brez naslova

(Nadaljevanje.)

Smrkavost se pa širi. Zastonj si je izmislil Homer pripovedko o Trojanskem konju — ta je le za šolo, za cveke v katalogih razrednikov.

V Leipzigu je založnik — Verlag J. J. Weber — ki izdaja »Illustrierte Zeitung — Leipzig« — »die älteste illustrierte deutsche Wochenschrift«. Posamezen zvezek stane pri nas 22 din; na leto torej 1144 din. Samo v Ljubljani ima tednik — nizko računano — najmanj 10, a v vsej Sloveniji gotovo 200 javnih lokalov, ki jih obiskujejo in vzdržujejo Slovenci, udje vseh mogočih narodnih in narodnoobrambnih organizacij.

Sedaj pa računajmo, 200 izvodov stane na leto 228.800 din. Za ta znesek bi lahko obstajala družba z najmanj 10.000 udi, ki bi izdala vsako leto po 4 dobre knjige v 40.000 izvodih. Imeli bi lahko — računajoč še druge dohodke: naročnino, oglasnino itd. — svoj lasten ilustrirani tednik, vsaj pa izvrsten mesečnik. In — sodelavci bi bili plačani, kakor se spodobi.

Oglejmo si še sam tednik. En sam pogled vanj pove vse: bojne ladje s topovi, grozeče štrlečimi na vse strani: drveči tanki, mogočni oklepniki; pravokotne parade, godbe, vihraje zastave, mrki obrazi pod jeklenimi čeladami...

Mravlja strmi v štirinožca, občudujoč njegovo velikanstvo. Tako si je izmislil človek, sodeč mravljo po samem sebi. Mravlja pa ne ogleduje in ne občuduje nikogar. Trudeč se »v potu svojega obraza« za vsakdanji kruh, živi mirno življenje. V sili pa se postavi v bran in okolje tudi — človeka.

Človek ustvarja sam sebi pravljice in jim — verjame. Za otroke si jih izmišljajo odrasli, za male narode veliki. Izmišljajo si jih »vodniki — dobrotniki«. Pokrajince je spoznal Dunajčan po čemer koli, po obleki, bradi, obutvi. Spoznavni znak Slovenca je bila hoja po sredi ceste in sne-manje klobuka pred vsakim cilindrom, vpliv

pravljice o cesarskem Dunaju. Danes bi ga spoznal med sto drugimi po njegovem — firbca. Tujec, ki pride med nas, vzame v roke naše liste, da se pouči, kako je prav za prav z nami.

Domačin pa bolši v tujo plažo. Gleda in občuduje Potemkinove vasi. Kri mu zastaja po žilah, strah mu leze v kosti. Spoznaj, mrha barbar-ska, svojo nemoč ob pogledu na upodobljene velikane! Zavedaj se, da si prilikavec, manjši od makovega zrna. In srce mu leze in spolzi počasi do kraja hrbitišča. Gledanje tujih podob teden za tednom ga »prepriča«, da je tam »red in blaginja, moč in sila«. Nezaupanje v samega sebe je že kos izgubljene bitke.

Povedano bodi, da tednik ni tako drag, da ne stane nič, ker ga založba razpošilja — zastonj... Zato pa drugi listi, cenejši in dražji, številnejši in morda še bolj pomisleka vredni, niso zastonj. Navedeni račun se zategadelj ne spremeni na boljše — nasprotno: na slabše.

Zastonjski list — Trojanski konj. Nastane vprašanje, od kod in zakaj tolikšna radodarnost? Dandanes še bogati Strie iz Amerike ne da nič zastonj. Spremenil je celo postavbo o nepristranosti in zahteva za vsako puško denar vnaprej. Kje, na kakšen način in v kakšni obliki se vrača in obrestuje radodarnemu dobrotniku izdana glavica? Ta vprašanja naj si zastavijo in razmišljajo o njih poklicane organizacije.

Opozoril je »Laokoon« kavarnarja: »Nevarnega konja imate...« Ta se je nasmehnil nedolžno kakor dojenček: »Ja, vi ne veste, da me nič ne stane; dobivam ga zastonj...«

Žival se ne dotakne sumljive hrane, pa bodi še tako lačna. Naraven gon jo svari pred nevarnostjo. Strup mora biti nesumljiv, brez najmanjšega duha. Najbolj previdne so podgane. Škoda, ki jo povzročajo te, presega na leto samo v Londonu višino preračuna dravske banovine. Naravno, da jih preganjajo z vsemi sredstvi. Zastonj — one se ne dajo.

Morda je angleška prebrisanost od podgan. Zadnji čas jo hudo preizkušajo »rumene mačke«, kakor so rekli Nemci Japoncem med vojno. Od podgan se je slovenski človek naučil že mnogo;

tako skakanje čez krov, kadar se zaziblje ladja. Ne bilo bi napačno, če bi se navzel od njih še čuta, ki ohranja rod.

Nisem prvi, ki priporoča za zgled živali. Torej nobenega očitka. Sem pa prvi, ki priporoča podgane, dasi jih mnogi že posnemajo v skokih. Starim in mladim kažejo samo na delavnost mravelj in pridnost čebel; zakaj ne bi še na podganjo previdnost? Potem bi morda zvedeli kaj tudi o čebeljem plesu s troji, ki ga previdno zamolčujejo. Spremenili bi se iz »tičmišev« v ljudi.

Radovednost in opičje posnemanje vsega tujega je ena najznačilnejših slovenskih lastnosti. Narodna dama, ki je včeraj na oglu pobirala za narodno-obrambno organizacijo, lista naslednji dan cele ure po »Deutsche Mode-Zeitung«, »Die schöne Wienerin« in »Silberspiegel«. »Oh, tale je pa res luštan«, vzklika, in že se razkazuje zvečer v cilindričku, na njem pero od kdo ve katere kure. Narodna noša je samo še za zapovedane parade. Pred leti je neka skupina priporočala sami so se kajpada odevali v uvoženo blago. Izložbe naših knjigarn so včasih polne samo nemških modnih listov; kaj čuda potem, da je tista »Naša skrinja« strohnela nekje na podstrešju.

Značilno je, da je tudi v političnem življenju največ firbca in opičjega posnemanja pri omikancih. Kmet in delavec redko delata štafazo kot radovedneža pri prireditvah, ki niso v skladu z njihovimi nazori. Njuna trdnost je manj omajana, da sledita svojemu prepričanju z večjo doslednostjo kakor meščan. Neredko doprinašata zanj celo žrtve.

Nedavno zaradi prevelikih zaslug iz lastne stranke izključeni dr. Milan Stojadinović — revolucija žre lastne otroke! — je imel 8. decembra 1938 v Ljubljani nekakšno manifestacijsko zborovanje. Poslušalo ga je, krščansko računano, kakih 8000 oseb. Za Ljubljano vsekakor precej. Kdo so bili tisti manifestanti, odkod in kako so se zbrali, ostani za sedaj ob strani. Besedo in drugo, kar so videle oči, no, če bi se sodilo po tem, bi se moralo reči: Nebo in zemlja bosta prešla, zvestoba bo pa ostala...

(Dalje prihodnjič.)